

**ANALIZA PREDUZETNIČKIH KARAKTERISTIKA MLADIH ZA RAD U IT
KOMPANIJAMA****ANALYSIS OF ENTREPRENEURIAL CHARACTERISTICS OF YOUNG PEOPLE FOR
WORK IN IT COMPANIES**

Kosta Komanović, *Fakultet tehničkih nauka, Novi Sad*

**Oblast – INŽENJERSTVO INFORMACIONIH
SISTEMA**

Kratak sadržaj – Cilj ovog istraživanja bio je da se istraže i prikažu koje su to preduzetničke karakteristike potrebne mladima da pokrenu sopstveni preduzetnički poduhvat ili da učestvuju u već postojećim. Ovaj pristup omogućava identifikovanje problema i pružanje konkretnih smernica za stvaranje produktivnijeg i inovativnijeg preduzetništva mladih. Istraživanje je sprovedeno kod studentske populacije putem standardizovanih upitnika. Na kraju predstavljani su rezultati istraživanja i zaključna razmatranja.. Istraživanjem je obuhvaćeno 192 studenta.. Dobijeni rezultati pokazali su da veliki broj studenata ima razvijene preduzetničke karakteristike ali postoje i studenti kod koji se one trebaju razvijati i unapređivati. Time se postiže kreiranje uspešnih mladih preduzetnika.

Ključne reči: *Preduzetnički potencijal, osobine i veštine*

Abstract – The goal of this research was to investigate and show what entrepreneurial characteristics young people need to start their own. This approach makes it possible to identify problems and provide concrete guidelines for creating more productive and innovative youth entrepreneurship. The research was conducted among the student population using standardized questionnaires. At the end, the results of the research and concluding considerations are presented. The research included 192 students. The obtained results showed that a large number of students have developed entrepreneurial characteristics, but there are also students who need to develop and improve them. This achieves the creation of successful young entrepreneurs.

Keywords: *Entrepreneurial potential, traits and skills*

1. UVOD

Preduzetnički način razmišljanja kod pojedinaca postaje sve prisutniji od 1980.-tih godina. Međutim, pojedini autori ističu da je interesovanje za preduzetništvo bilo najveće na početku 21. veka, s obzirom na šanse koje se javljaju kao posledica razvoja naprednih tehnologija. Noviji talas individualne preduzetničke aktivnosti je vezan za strategiju koja se odnosi na smanjivanje preduzeća, odnosno na sužavanje poslovnih aktivnosti

NAPOMENA:

Ovaj rad proistekao je iz master rada čiji mentor je bio prof. dr Darko Stefanović.

kroz smanjivanje opsega poslova, broja zaposlenih, opreme, materijala, kao i troškova.

Od početka dvadesetog veka do danas, struktura svetske privrede se drastično promenila. Radikalne promene dešavaju se za vreme i posle industrijske revolucije. Poslednjih decenija, promenu privredne strukture, na svetskom nivou, karakteriše preraspodela učešća zaposlenih u privrednim sektorima, gde dolazi do prelivanja radne snage iz primarnog i sekundarnog u tercijalni sektor. Ključni trend razvoja jeste prelaz iz industrijskog u informatičko društvo. Pre svega se misli na kraj industrijskog društva i nastanak društva u kome je osnovni resurs informacija, odnosno veština, znanje i umeće. Osnovni impuls razvoju postaje razmena informacija sa okruženjem. Najprofitabilnije grane više nisu proizvodnja čelika i tekstila već one u kojima je znanje važnije od kapitala. To su i osnovni razlozi sadašnje ekspanzije preduzetništva i osnivanja novih preduzeća.

Istorijsko iskustvo pokazuje da je prelaz sa jednog tipa privrede na drugi istovremeno doba procvata preduzetništva [1].

Da bi smo mogli uopšte da pričamo o preduzetništvu prvo moramo da vidimo šta je to preduzetnički potencijal i zašto je on uopšte važan za preduzetništvo.

Preduzetnički potencijal predstavlja osnov za razvoj preduzetništva.

Mnogi autori smatraju da se karakteristike pravih preduzetnika mogu identifikovati kod pojedinaca koji poseduju visok nivo preduzetničkog potencijala.

Osobe koje imaju visok preduzetnički potencijal poseduju [5]:

- razvijen lokus kontrole,
- potrebu za postignućem,
- pozitivno gledanje na neuspeh i
- visok nivo kreativnosti.

Preduzetnički potencijal je čitav jedan spektar potencijala, koji je uslovljen različitim okolnostima, iskustvom i drugim činiocima koji se pojavljuju u životu pojedinaca.

Vidimo da bez preduzetničkog potencijala ne bi bilo ni preduzetništva.

Preduzetnički potencijal je osnova za dobar razvoj preduzetničkih osobina kod pojedinaca. On omogućava brži i jednostavniji način oblikovanja dobrog preduzetnika.

Na osnovu broja i intenziteta preduzetničkih osobina zavisi i uspešnost jednog preduzetnika. Većina preduzetnika ispoljava određene osobine po kojima se razlikuju od ostalih. Dobar preduzetnik, celog svog života, teži razvoju i usavršavanju svojih osobina i veština, kako kroz formalno i neformalno obrazovanje, tokom života.

Preduzetništvo predstavlja jedinstvo intelektualnog i moralnog faktora.

Intelektualni faktor se sastoji u otkrivanju do sada zane-marenih i u izvesnom smislu originalnih rešenja koja se obično odnose na novu potrebu ili nove metode kojima se to postiže.

Moralni faktor sastoji se u naporu, iskrenosti i upornosti, potrebnim da se to otkriće ostvari.

2. PREDMET ISTRAŽIVANJA

Istraživanje se sastoji iz dva dela. Prvi deo istraživanja obuhvata kako preduzetnički potencijal u velikoj meri utiče na ostvarenje sopstvenog biznisa tj. otvaranje sopstvenog preduzeća i povećanje ličnog kapitala na osnovu uspešnog vođenja preduzeća bitno je anketirati studente kako bi videli koliko su oni spremni za pokretanje sopstvenog biznisa. Studenti su anketirani radi utvrđivanja njihovog preduzetničkog potencijala, koliko su spremni i koliko vole da budu vođe timova, koliko vole da budu u centru pažnje i koliko su spremni da započnu svoj privatni biznis. Istraživanje pokazuje u kojoj meri su studenti spremni za otvaranje sopstvenog preduzeća.

Drugi deo istraživanja obuhvata anketiranje studenata radi utvrđivanja postojanja preduzetničkih osobina i veština kod studenata, različitih akademskih programa, godina studiranja, socijalnog statusa i pola, što im omogućava lakše poslovanje u daljem životu.

Cilj ovog istraživanja jeste da se utvrdi kako studenti (mladi) na različitim godinama studija razmišljaju o preduzetništvu i da li poseduju preduzetničke potencijale, osobine i veštine. Takođe, cilj ovog istraživanja jeste da se utvrdi koliko studenata vole da budu u centru pažnje, koliko vole da budu vođe na projektima na fakultetu, u kojoj meri su sposobni da ubede svoje kolege u svoje lično mišljenje, da li vole da sami istražuju gradivo sa predavanja ili da im profesor to objasni iz čega se može zaključiti koliko je student zainteresovan za preduzetništvo i pokretanje sopstvenog biznisa, kao i koje preduzetničke osobine i veštine poseduje, koji faktori utiču na njihov razvoj i unapređivanje.

2.1. Hipoteze istraživanja

Opšta hipoteza: Pretpostavlja se da preduzetničke karakteristike određuju spremnost studenata (mladih) za pokretanje sopstvenog biznisa i za ostvarivanje sebe kao preduzetnika.

PH1: Pretpostavlja se da preduzetnički orijentisani studenti preuzimaju inicijativu na svakom projektu na kom su angažovani.

PH2: Pretpostavlja se da kreativna osoba ima prednost na predavanjima i u učenju.

PH3: Pretpostavlja se da je student sa izraženim preduzetničkim potencijalima uglavnom pokretačka snaga među kolegama i kolegamicama.

PH4: Pretpostavlja se da studenti poseduju visok stepen samopouzdanja.

PH5: Pretpostavlja se da su studenti spremni da preuzmu rizik.

PH6: Pretpostavlja se da su studenti otporni na stres.

Definisane su, takođe, i posebne hipoteze, gde je cilj bio proveriti da li postoji statistički značajna povezanost između pola studenata, godina starosti, trenutne škole studenata, godine studija, roditelja koji poseduju privatni biznis, finansiranja studija, uspeha na studijama, stalnog mesta življenja i izučavanja predmeta iz oblasti preduzetništva tokom školovanja.

3. ORGANIZACIJA ISTRAŽIVANJA

3.1. Teorijski model istraživanja

Preduzetništvo predstavlja kompleksan skup, koji naglašava pojedinca, okruženje, organizaciju i sam preduzetnički proces.

Preduzetnički potencijal predstavlja osnov za razvoj preduzetništva kod mladih. On je čitav jedan skup potencijala, koji je uslovljen okolnostima, iskustvom i drugim činiocima koji se pojavljuju u životu pojedinca.

Pored preduzetničkog potencijala važni uslovi za uspešnog preduzetnika su dobre preduzetničke osobine i veštine. Postoje različiti faktori koji doprinose razvoju i usavršavanju preduzetničkih osobina i veština kod pojedinaca. Uspešan preduzetnik, celog svog života, teži upravo tome, jer to je osnov za uspešan biznis.

3.2. Istraživački instrumenti

U prvom delu istraživanja kao instrument je korišćen upitnik (prilagođeno prema Đorđević i Čočkalo 2019). Za potrebe ispitivanja sastavljen je upitnik od 23 pitanja. Od toga 5 pitanja se odnosi na osnovne podatke o polu, godini starosti, školi koju pohađaju, godini studija na kojoj se trenutno nalaze i tome da li neko od njihovih roditelja ima privatni biznis. Ostalih 18 pitanja se odnosi na predmet istraživanja, tj. preduzetničke potencijale studenata.

U drugom delu istraživanja kao instrument je korišćen upitnik. Za potrebe ispitivanja sastavljen je upitnik od 43 pitanja. Od toga 9 pitanja se odnosi na osnovne podatke o polu, godini studija na kojoj se trenutno nalaze, uspehu na studijama, mestu stanovanja i budućem poslu. Ostalih 34 pitanja se odnosi na predmet istraživanja, tj. na preduzetničke osobine i veštine studenata.

Da bi dobijeni podaci bili relevantni, studenti koji su učestvovali u istraživanju su bili upoznati sa ciljem istraživanja, skrenuta im je pažnja na to da je anketa anonimna, da treba da odgovaraju na pitanja iskreno, i da nema tačnih i netačnih ili vrednih i manje vrednih odgovora.

3.3. Metode analize

Podaci su pregledani i analizirani uz pomoć Microsoft Excel programa. Podaci, koji su dobijeni od ispitanika, putem istraživanja, interpretirani su na osnovu pitanja upitnika, takođe su predstavljeni grafički i tabelarno.

4. ANALIZA ISTRAŽIVANJA

4.1. Realizacija istraživanja

Istraživanje je logistički sprovedeno preko Google platforme. U ovom istraživanju je učestvovalo 192 ispitanika od toga, 90 ispitanika za preduzetnički potencijal a 102 ispitanika za preduzetničke osobine i veštine. Svi ispitanici su ispravno popunili upitnike, te su bili uzeti prilikom analize.

4.2. Analiza dobijenih rezultata

Prema opštoj hipotezi pretpostavilo se da preduzetničke karakteristike određuju spremnost studenata (mladih) za pokretanje sopstvenog biznisa i za ostvarivanje sebe kao preduzetnika.

Ova hipoteza se u potpunosti potvrdila. To znači da se dokazalo da preduzetničke karakteristike određuju spremnost studenata za pokretanje sopstvenog biznisa i ostvarivanje sebe kao preduzetnika.

4.3. Interpretacija hipoteza

PH1: Hipoteza PH1 se u velikoj meri potvrdila. To znači da veliki broj studenata voli da preuzima inicijativu na projektima na kojima su angažovani, ali takođe znači da postoji i mali broj studenata koji ne vole da preuzimaju inicijativu na projektima.

PH2: Hipoteza PH2 se u velikoj meri potvrdila. To znači da većina studenata smatra da kreativna osoba ima prednost na predavanjima i u učenju, ali takođe postoji mali broj onih koji ne misle tako.

PH3: Hipoteza PH3 se u velikoj meri potvrdila. To znači da veliki broj studenata predstavlja pokretačku snagu među svojim kolegama i kolegamicama, ali takođe postoji i mali broj studenata koji ne predstavljaju pokretačku snagu.

PH4: Hipoteza PH4 se u velikoj meri potvrdila. To znači da veliki broj studenata poseduje samopouzdanje, ali ipak ima i deo studenata koji tu osobinu uopšte ne poseduje ili je poseduje u maloj meri.

PH5: Hipoteza PH5 se u velikoj meri potvrdila. To znači da je veliki broj studenata spreman da preuzme rizik u svom poslu, ali ima i onih koji na to nisu spremni.

PH6: Hipoteza PH6 se u velikoj meri potvrdila. To znači da je veliki broj studenata radi na održavanju svog zdravlja i time je stekao određen nivo otpornosti na stres, ali postoji i deo studenata kod koga otpornost na stres nije razvijena ili je razvijena u manjoj meri.

Detaljnijom analizom pokazalo se da su preduzetničke karakteristike u velikoj meri razvijene kod studenata, ali ipak postoji i manji deo studenata kod kojih se one moraju razvijati i unapređivati.

5. PREDLOZI MERA ZA UNAPREĐENJE

Kako je istraživanje pokazalo da se kod određenog dela studenata preduzetničke karakteristike trebaju razvijati i unapređivati neki od predloga za unapređivanje su:

Reformisati nastavne planove i programe u obrazovnom sistemu – Osnovni cilj ove reforme bi bio razvoj međupredmetnih kompetencija i preduzetničkih osobina i veština kod svih učesnika u obrazovnom sistemu, od osnovne škole do visokoškolskih ustanova. Na taj način bi svi akteri obrazovnog sistema imali benefite: nastavnički kadar bi mogao lakše da upravlja nastavničkim procesom a učenici, studenti (mladi) bi se od ranog detinjstva obrazovali u ličnosti sa razvijenim preduzetničkim karakteristikama. To je neophodno za razvoj u današnjem svetu, sa velikim brojem inovacija, napretkom informacionih tehnologija i velikim brojem preduzeća čiji je rad zasnovan na timskom radu.

Uvesti zajedničke aktivnosti u prirodi – Ovo bi bila dodatna aktivnost koju bi se sprovodila u danima vikenda kada bi se organizovale aktivnosti sa boravkom u prirodi, putovanja, izleti...Benefiti od ovih aktivnosti bi bili u jačanju osobina komunikativnosti i druženju, što bi olakšavalo timski rad kasnije. Ujedno i priroda pozitivno utiče na psihu pojedinaca tako da sa pozitivnim raspoloženjem i svežim vazduhom i nervne ćelije bolje rade. U zajedničke aktivnosti učesnika, ponekad uključiti i aktivnosti sa porodicama studenata ili zaposlenih, kasnije.

Mentalno zdravlje na prvom mestu – Uvesti psihologa u svakom poslovnom objektu po gradovima i u svakodnevnom prisustvu u obrazovnom sistemu. Iako ova ideja već postoji, ona nije u stvarnom životu, još uvek u potpunosti realizovana. Potrebni su psiholozi koji će se baviti mentalnim zdravljem mladih, od osnovne škole do preduzeća u kojima će kasnije raditi. Pre svega da im akcenat u radu bude na prevenciji i očuvanju mentalnog zdravlja. Time bi se stvarale psihički jake ličnosti, koje su sposobne za dugotrajan i mukotrpan posao, koje bi se lako nosile sa stresom na poslu i prevazilazile neželjene efekte pri radu. Samim tim, kod takvih osoba bi i samopouzdanje bilo veće a ono je jedan od pokretača preduzetnika.

Uvesti sportske aktivnosti i prostore opremljene za njih – Posebnu pažnju treba posvetiti i razvoju fizičkog zdravlja mladih, naročito sa preventivnim aktivnostima. Aktivnosti koje su vezane za fizičko zdravlje forsirati kako individualne, tako i grupne. Organizovati ih putem teretana, grupa za ples, narodne igre (folklor), fudbalskih utakmica, košarke, rukometa, plivanja...Sve ove aktivnosti pored jačanja fizičkog zdravlja ujedno jačaju i psihičko zdravlje, kao i socijalno. I ovo već postoji kao inicijativa u obrazovnom sistemu, ali, bi bilo potrebno da se ove aktivnosti ne sprovode samo rutinski, već sa mnogo više pažnje i zalaganja. Prvenstveno treba podići svest mladih o fizičkom zdravlju i njegovom očuvanju. Fizički zdrave osobe su sposobne da urade sve što treba, da budu posvećene poslu, da rade dugo, da su prilagodljivi i preuzimaju mnoge rizike.

6. DISKUSIJA I ZAKLJUČAK

Na osnovu sprovedenog istraživanja možemo izneti sledeće zaključke:

- na razvoj preduzetničkog potencijala veliki uticaj imaju osobine ispitanika: istrajnost, upornost, samopouzdanje, kreativnost, inovativnost, orijentisanost prema rezultatima, prilagodljivost, preuzimanje rizika.
- Na razvoj preduzetničkog potencijala veliki uticaj imaju veštine ispitanika: pregovaranje, uveravanje, iznošenje vlastitih stavova, nametanje mišljenja i ideja, društveno umrežavanje...
- Na razvoj preduzetničkog potencijala utiče i pol, godine starosti ispitanika, trenutna godina studiranja, kao i činjenica da jedan od roditelja ima privatno preduzeće.
- Preduzetničke osobine i veštine su razvijene u velikoj meri kod većine studenata, ali se kod dela studenata one moraju razvijati i unapređivati.

Najuticajnija komponenta na razvoj preduzetničkog potencijala ispitanika su osobine i veštine ispitanika, koje su u velikoj meri razvijene i izražene u različitim intenzitetima. Takođe, muškarci imaju izraženije preduzetničke namere, a preduzetničke osobine i veštine su podjednako razvijene i ispoljavaju se kod pripadnika oba pola. Godina života i nivo obrazovanja pozitivno utiču na preduzetničke potencijale i aktivnost, kao i činjenica da jedan od roditelja poseduje privatno preduzeće. Žene su više motivisanije, odlučnije, kreativnije, upornije, ambicioznije a muškarci lakše iznose svoja mišljenja, preuzimaju inicijativu, realnije sagledavaju činjenice i spremniji su preuzimanju rizika.

Najizraženije preduzetničke osobine i veštine kod studenata oba pola su ambicioznost, otvorenost prema novim stvarima, spremnost za učenje i usavršavanje. Muškarci imaju veće samopouzdanje, sklonost ka upravljanju i otporniji su na stres a žene su istrajnije u poslu, orijentisane na rad, komunikativnije. Poneke osobine i veštine kod studenata treba razvijati i unapređivati, kao što su fizička izdržljivost, otpornost na stres, emocionalna stabilnost, fleksibilnost i prilagodljivost jer su one osnova dugotrajnog, neizvesnog procesa koji prate različite situacije, kako pozitivne, tako i negativne. Time se stvaraju studenti spremni za sve izazove savremenog društva i uspešne preduzetnike.

7. LITERATURA

- [1] Avlijaš Radoslav, Preduzetništvo, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2010.
- [2] Borocki Jelena, Preduzetništvo, inovacije i razvoj preduzeća, Fakultet tehničkih nauka, Novi Sad, 2014.
- [3] Mitrović Slavica, Melović Boban, Principi savremenog menadžmenta, Fakultet tehničkih nauka, Novi Sad, 2013.
- [4] Penezić D. Nenad, Preduzetništvo, Univerzitet Educons, Sremska Kamenica, 2009.
- [5] Subotić Mladen, Faktori razvoja preduzetničkog potencijala kod studenata, doktorska disertacija, Fakultet tehničkih nauka, Novi Sad, 2017.

Kratka biografija:

Kosta Komanović rođen je u Šapcu 1998. god. 2021. godine završio je osnovne studije Inženjerstva informacionih sistema na Fakultetu tehničkih nauka u Novom Sadu, sa prosekom 8,35. Master rad na Fakultetu tehničkih nauka iz oblasti Inženjerstva informacionih sistema odbranio je 2024. godine.
kontakt:
kostakomanovic85@gmail.com